

Harmke van der Werf

Kampioensouders

Gesprekken over sporttalent

Met een voorwoord van Pieter Winsemius

Inhoud

Voorwoord Pieter Winsemius

9

Cees-Rein en Astrid van den Hoogenband
'De truc van Pieter'

13

Marc en Geertje van Rijsselberghe
De kleuren van de wind

55

Rien en Willie van der Sar
'Die blik heeft iedereen'

93

Ernst en Karen Schippers en oma Epie
When the lady smiles

133

Jan en Hannie Schulting
'Verliezen is geen optie'

167

Wim en Jeannet Wüst
Luctor et emergo, ik worstel en kom boven

205

Huite en Sophie Zonderland
'De ouders zijn de ringen van de turner'

243

Lessen

285

'De truc van Pieter'

In gesprek met Cees-Rein en Astrid van den Hoogenband

Hij doet zijn zwembril op, het witte elastiekje steekt scherp af tegen zijn bruine haar. Met een ferme sprong duikt hij het Thaise water in. In het licht van de ondergaande zon komt hij boven. Zijn lichaam is niet meer zo afgetraind als in zijn topsportjaren, maar nog steeds doorklieft hij het water als een dolfijn. Met zijn welbekende ferme klappen maakt hij vaart, zijn torso blijft in balans door de ritmische slag van zijn benen. Het water van rivier de Kwai, dat in de Tweede Wereldoorlog vermengd was met het bloed, zweet en tranen van duizenden krijgsgevangenen die daar werkten aan de Dodenspoorlijn, lijkt hem vriendelijk op te nemen. Hij haalt adem tijdens de split view, met zijn ene oog in het heden en het andere in het verleden. Gadeslagen door de lokale bevolking zwemt hij richting de brug die hem verbindt met zijn geschiedenis.

Het is bovenstaand beeld dat Cees-Rein van den Hoogenband het meest ontroert als zijn zoon Pieter gefilmd wordt in de geschiedenisprogramma *Verborgene Verleden*. ‘Pieters carrière, gecombineerd met de ontberingen die zijn grootvaders hebben gehad. Dat vond ik zo’n mooi contrast.’ Beslissingen, kansen en geluk uit het verleden hebben hun uitwerking op de toekomst: ‘Doordat die mannen het overleefd hebben konden de generaties voortbestaan, zo ook die van Pieter,’ vat moeder Astrid samen.

In *Verborgene Verleden* werd de lijn van Cees-Rein gevolgd. Zijn voorouders waren militairen die in Nederlands-Indië gestationeerd waren. Pieter onderzocht in het programma vooral de leiderschapsskills van de familie. Hij toont die kwaliteiten inmiddels zelf als chef de mission van de Olympische Spelen. Zijn vader doet dat in de medische wereld; Cees-Rein was sportarts bij psv, medisch chef bij de Olympische Spelen en chirurg in het St. Anna Ziekenhuis in Geldrop. Zijn voorou-

ders stuurden in het leger groepen aan, bepaalden de strategie en hadden de leiding.

Dat leiderschap is een niet te missen kwaliteit van de familie, maar ook de sport en met name het zwemmen kwam in verschillende generaties terug. In de zwemwereld was al bekend dat er vooral aan de kant van Astrid gezwommen werd, maar ook in Cees-Reins familie komt het water naar voren. De grootvader van Cees-Rein, Cornelis, liet in zijn militaire akte opnemen dat hij van zwemmen hield. In de Tweede Wereldoorlog werd hij als militair door de Japanners opgepakt. Net als Cees-Reins vader en andere opa. Cornelis en Emile werden beiden tewerkgesteld aan de spoorlijn die Birma met Thailand moest verbinden. Deze 415 kilometer lange Dodenspoorlijn kostte per dag het leven aan zo'n 75 krijgsgevangenen, zo'n honderdduizend in totaal. Cornelis overleefde het dankzij een speciale plek. Pieter ging ernaartoe en zag wat het leven van zijn overgrootvader heeft gered: een waterbron. Vol ontzag keek Pieter naar het stenen gevaarte. In de stenen klotsbak zag hij overeenkomsten met de plek waar hij zijn gouden medailles won.

Cees-Rein en Astrid keken met veel plezier en ontroering naar deze aflevering. Cees-Rein: 'Er zaten elementen in die ik wel kende, maar die details kwamen daar wel heel erg in naar voren.' Astrid: 'Je hebt nooit geweten dat de hobby van jouw opa zwemmen was. En dat het bataljon gered is door een bron, ook weer water, dat is de connectie.' De verhalen van vroeger komen weer naar boven. Verhalen die niet zo gedeeld zijn door de ouders van Cees-Rein, Koos en Lous.

'Onze generatie ouders – mijn vader heeft ook in een kamp gezeten – die praatten daar nooit over,' zegt Astrid. Terwijl praten wel tot meer begrip kan leiden. 'Nu ik dit allemaal heb gehoord en gezien, zou ik oma ook beter hebben begrepen,' vertelde Pieter zijn ouders. Astrid legt het uit: 'Mensen uit Indonesië hebben het moeilijk gehad, toen ze hier opnieuw moesten starten, dat merkte je soms in hun gedrag.' Cees-Reins vader

kwam als krijgsgevangene terecht in kamp Stanislau. Na de Tweede Wereldoorlog ging hij terug naar Nederlands-Indië, waar hij weer opgenomen werd in het KNIL. In 1949 werd Cees-Rein in Bandung geboren. Hij bleef daar echter maar tien maanden, want Indonesië werd in die tijd onafhankelijk. ‘Ik ben geboren in Indonesië, maar getogen in Brabant.’ Voor Koos en Lous was deze emigratie een grote overgang: ‘Mijn ouders hebben zich eigenlijk niet thuis gevoeld in Nederland.’

Enorme focus

Koos van den Hoogenband had zichzelf al snel ten doel gesteld om in Nederland te slagen. Binnen twee jaar haalde hij zijn ingenieurstitel in Delft, en ging daarna voor Philips werken. ‘Mijn vader werkte zich vanaf onder aan de ladder in een mum van tijd op tot directielid. Ik merkte dat hij enorm gerespecteerd werd vanwege zijn leiderschap,’ zegt Cees-Rein. Hij was een man van weinig woorden, maar wat hij zei sneed hout. ‘Mijn vader kon heel goed hoofd- en bijzaken van elkaar scheiden. Hij liet geen minuut voorbijgaan zonder effectief te zijn. Dat heb ik wel van hem geleerd, ik denk dat ik dat ook in mij heb. Pieter iets minder. Pieter kan wel een beetje dromen,’ vergelijkt Cees-Rein de drie generaties.

Maar over efficiëntie gesproken: Pieter weet dan weer alles uit zijn lichaam te halen. Als zwemmer die destijds in een recordtijd de honderd en tweehonderd meter overbrugde, klopte altijd alles precies. De door- en overhaal van de borstcrawl waren minutieus op elkaar afgestemd, alles draaide om de details. Zoals minieme bewegingen van de handen een verschil kunnen maken van honderdsten van seconden, zo kunnen dezelfde verkeerde bewegingen ook als chirurg van grote invloed zijn.

Cees-Rein geeft echter aan, dat hij de focus met name geleerd heeft in zijn opleiding tot chirurg. Dit in tegenstelling tot Pieter. ‘Daar is hij wel in gegroeid, maar hij was altijd al zo,’ zegt Astrid. Zijn eerste wedstrijd zwom hij toen hij tien jaar was.

Toen al was Pieter net zo doelgericht als zijn opa: ‘Hij zei: “Dan ga ik op tijd naar bed en gezond eten, ik wil uitgerust zijn.”’

Een voorbeeld van Pieters enorme focus geven Astrid en Cees-Rein van zijn succesvolle wedstrijden op het Europees kampioenschap in Istanboel in 1999. In de catacomben zag Cees-Rein zijn zoon vanuit het inzwembad aan komen lopen. Hij bleef staan om zijn zoon te groeten, maar zag aan Pieters tred dat hij in gedachten al bij de wedstrijd was. ‘Ik denk dat de afstand niet meer dan dít was.’ Hij wijst naar de stoel waar Astrid zit: zo’n 75 cm. ‘Hij zag ons helemaal niet.’ Cees-Rein kan het bijna niet geloven. Astrid: ‘Hij was zó gefocust. Hij ziet niemand dan, niks.’

Dat Pieter deze enorme focus niet alleen van Cees-Rein heeft, daar kan geen misverstand over bestaan. Het zwemvirus komt van de familie Verver en ook de wilskracht is Astrid niet onbekend: ‘Als ik ergens voor ga, dan ga ik er helemaal voor. Dan ga ik niet meer van het padje af.’ Cees-Rein beaamt dat onmiddellijk: ‘Jij bent fanatieker dan ik.’ En dat fanatisme komt van Mia Verver: ‘Ja, mijn moeder was wel fanatiek. In de zin van: op tijd erin, op tijd het eten, op tijd dit.’ De waarden die Pieter van den Hoogenband als chef de mission hoog in het vaandel heeft staan – rust, reinheid en regelmaat – komen van zijn oma Mia. Astrid glimlacht als het ter sprake komt: ‘Ja, dat heb ik ook gelezen! Zo leuk! Daar heb ik heel veel reacties op gehad. Ik was precies hetzelfde, maar mijn moeder was degene die het mij bijgebracht heeft. Mijn moeder was betrokken bij de oprichting van psv zwemmen.’ Philips Sport Vereniging had verschillende afdelingen: voetbal, waterpolo en zwemmen. ‘Philips sponsorde dat. Mijn moeder heeft altijd wedstrijden gezwommen en werd zelfs Brabants kampioen. Op een gegeven moment is ze ziek geworden en is ze overgegaan op schoonspringen, dat was in die tijd minder zwaar.’ Mia had nog drie zussen, maar zij was de beste zwemster. De liefde voor

het zwemmen is gebleven, maar de focus in de familie is steeds meer naar een kortere afstand verlegd. Mia zwom vooral rug-crawl in open water op de 1000 meter, Astrid haalde records op de 800 meter en Pieter behaalde zijn grootste successen op de 100 en 200 meter.

Een lichaam als een dolfijn

Als moeder van een olympisch kampioen verschuiven de grenzen van wat je bijzonder vindt. ‘Mia was wel eerste van Brabant, maar ja, wij zijn verwend, dat noemen wij geen niveau.’ Cees-Rein en Astrid herkennen onmiddellijk hun eigen hoge verwachtingen.

Cees-Rein grinnikt. ‘Wij leggen de lat hoog.’ Astrid: ‘Wij denken als iemand Nederlands kampioen wordt: o ja, oké, Nederlands kampioen. Of: o, je bent eerste van heel Nederland op jouw afstand? Joh, dan begint het pas...’

Toch zag Astrid als zwemtrainster niet alleen de prestatie maar ook het proces. Cees-Rein: ‘We kijken heel erg naar de prestaties. Maar daar moet je mee oppassen. Astrid hing dan vaak aan de handrem en zei: “Ik heb veel bewondering voor dat manneke dat net zo hard traint, maar dan de B-finales haalt.”’

Dat Pieter net zo goed kan relativiseren als zijn ouders vinden ze soms wel jammer. ‘Daar hebben we ook weleens onenigheid met hem over. Zo zag ik hem bij toeval een keer bij *De Wereld Draait Door* zitten. Toen ik hem daarop aansprak, zei hij: ‘O ja... Ja, ik wist niet dat je dat belangrijk vond!’ Want hij vindt het namelijk niet zo belangrijk.’

Pieter relativeert al van jongs af aan. Hij vertelde bijvoorbeeld niet dat hij de hoofdrol speelde in de afscheidsmusical op school, en op maandagochtend nam hij ook nooit een gewonnen medaille mee naar school. Toen hij als senior bij een World Cup in Parijs derde werd, drukte hij een journalist de bronzen medaille in handen. Pieter hechtte zo weinig aan medailles dat hij

bij het huwelijk van Willem-Alexander en Maxima toch even lichtelijk in paniek was. Cees-Rein, lachend: ‘Hij zei: “Pap, ik moet mijn onderscheiding op, weet jij waar die is?” Dat Pieter toevallig twee baantjes het hardste kon zwemmen van de hele wereld, maakt hem geen ander persoon.’

Toch zijn Pieter, Astrid en Mia op nul begonnen. De prijzen kwamen pas later.

Cees-Rein kijkt Astrid aan: ‘Ja? Wat had je moeder voor status toen?’

‘Ze praatte daar niet over. Ja, ze had een paar medailles en een paar van die dingetjes...’ Astrid probeert te bedenken hoe de situatie destijds voor haar moeder was: ‘Bij psv kenden ze mijn moeder wel, maar niemand zei: “Dat is een goede zwemster.” Mijn moeder werd Brabants kampioen, maar haar vriendin was Nederlands kampioen.’

Cees-Rein kijkt naar zijn wederhelft en benoemt haar familie vooral als de bron van Pieters succes. Astrid is het daar niet mee eens, karakter en fysieke eigenschappen komen ook uit Cees-Reins familie. Cees-Rein en Astrid zijn beiden niet heel lang, maar Koos van den Hoogenband stak op militaire foto’s ver boven zijn medesoldaten uit. ‘Mijn broer was groot en mijn zusje was groot, het fysieke komt zeker vanuit die lijn,’ beaamt Cees-Rein.

Pieter heeft volgens Astrid een perfect zwemlichaam: ‘Een goede bouw, grote voeten, lange smalle handen, rank. Als je zwemt moet je jezelf vergelijken met een vis of een dolfijn.’ Cees-Rein begint zachtjes te lachen: ‘Zelf hecht Pieter enorm veel waarde aan een ander kenmerk dat niemand van onze familie heeft: de ingedeukte borst.’ De *pectus excavatum* is een aangeboren afwijking van het borstbeen zodat het een beetje naar binnen staat. ‘Hij heeft een soort kuiltje in zijn borst. Hij ontleent daar toch wel een beetje kracht aan. Hij zegt: “Daardoor kom ik ook hoger in het water te liggen.” Cees-Rein betwijfelt

dit fysieke voordeel, maar in een sport waar honderdsten van seconden tellen, kan alles een rol spelen.

'Dit is mijn leuke ding!'

Met alleen fysiek voordeel blijf je geen wedstrijden winnen. Hard trainen is minstens of misschien nog wel belangrijker. Hard trainen doen Cees-Rein en Astrid beiden.

Cees-Rein houdt van alle sporten en was dan ook op meerdere fronten actief. 'Ik kon voetballen, waterpoloën, tennissen, ik vond het allemaal leuk, maar ik was nergens goed in.' Maar ook bij Cees-Rein is 'goed' een subjectief begrip. Hij voetbalde namelijk bij de jeugd van psv. 'Ik was een sobere rechtsback.' Astrid: 'Maar dat is al heel wat, want daar kom je nu bijna niet meer in!' 'Maar in die tijd wel hoor,' zegt Cees-Rein. 'Ik heb het daar niet verder gebracht dan de A1. Dat was niet bijzonder, want daarboven had je nog een jeugdploeg en dat was de betaalde jeugd.'

Cees-Rein sportte veel. Op de middelbare school zag zijn gymleraar wel een zwemmer in hem en vroeg hem om mee te trainen. Zo begon hij bij psv Zwemmen. Hij had naar eigen zeggen nul aanleg, maar had wel plezier in de sport, vooral toen er een balletje bij kwam. Hij is meer een teamsporter en ging waterpoloën. Astrid kijkt hem even aan: 'Jij hebt moeite om bepaalde dingen ervoor op te geven of af te zeggen. Jij geniet van het sporten, maar ook van het eten en drinken en het sociale gebeuren eromheen.' Als middelbare scholier had Cees-Rein het daardoor erg druk. 's Ochtends om vijf uur begon zijn krantenwijk, om zeven uur zwemtraining, dan school, en na school voetbaltraining en soms ook nog waterpolo. 'Op hoogtijdagen was ik van 's ochtends vijf tot 's avonds tien bezig en lag ik daarna met kramp in bed. Helemaal gesloopt, maar ik vond het hartstikke leuk.'

Het volle programma van Cees-Rein leek wel een beetje op het zwemregime van Astrid. Ook zij stond vroeg op om naar het